

7. Bölüm

CARİ AÇIK VE DIŞ BORÇLANMANIN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ: ARDL SINIR TESTİ YAKLAŞIMI

Gülğün ÇİĞDEM⁷
Merve ALTAYLAR⁸

Giriş

Dolaylı finansman sistemi içerisinde kilit bir konuma sahip olan bankalar, ülkelerin büyümesinde etkin, önemli bir aracılık görevini görmektedirler. Bankaların da yer aldığı bu sistem içerisinde dört önemli adım bulunmaktadır (Şekil 1);

- i. Tasarruf yapılması,
- ii. Tasarrufların yastık altında tutulmayıp finansal sisteme aktarılması,
- iii. Bankalarda biriken tasarrufların etkin ve verimli alanlara kredi olarak verilmesi ve
- iv. Verilen kredilerin sağlıklı bir şekilde geri ödenmesinin sağlanması.

Bu adımların herhangi birinde yaşanabilecek bir aksaklık, beraberinde, sistem içerisinde zincirleme bir aksaklığın hatta sistemsel bir çalkantının yaşanmasına sebebiyet verebilir. İşte bu yapı içerisinde yer alan bankalara; mevduatların toplanması, üretime, istihdama katkıda bulunabilecek “doğru noktalara” kredilerin verilmesi ve bu kredilerin sağlıklı bir şekilde geri dönüşünün takibinde oldukça kritik görevler düşmektedir. Herhangi bir nedenle bankalara ve finansal sisteme olan güvenin zayıflaması, sarsılması, beraberinde mevduat kaçışını getirecek ve büyümelerini, kalkınmalarını finanse etmek durumunda olan ekonomiler için tehlike çanları çalacaktır.

⁷ Doç. Dr., Gelişim Üniversitesi, gulguncigdem@gmail.com, ORCID No. 0000-0001-5353-8638.

⁸ Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Bölümü, mervaltaylar37@gmail.com, ORCID No. 0000-0001-5413-5048.

bul eder ve para arzındaki bir artışın faiz oranlarını düşürdüğünü söyler. Buna karşın Mishkin (2004); aşağıda belirtilen etkiler nedeni ile para arzındaki bir artış durumunda faiz oranlarının da artmasının mümkün olduğunu vurgulamaktadır.

- i. **Gelir Etkisi:** Para arzındaki artış, milli gelir ve serveti artıracak, yükselen gelir düzeyi, faiz oranlarında bir artışla karşılık bulacaktır.
- ii. **Fiyat seviyesi etkisi:** Para arzında yaşanacak bir artış, fiyatlar genel seviyesinin de yükselmesine neden olacaktır. Likidite tercihi'ne göre; faiz oranlarında bir artış bunu takip edecektir.
- iii. **Beklenen enflasyon etkisi:** Para arzında görülen artış kaynaklı yüksek enflasyon, beklenen enflasyonu da yukarı çeker ve Borç Verilebilir Fonlar uyarınca; enflasyon beklentisindeki artış, faiz oranlarında da artışı beraberinde getirir.

Faiz oranlarındaki artış, kredi talebinde gerilemeye yol açar. Yatırımlarını finanse etme ihtiyacı içerisinde olan reel sektör, faiz oranlarındaki bu yükselişe düşen yatırımlar ve düşen üretim ile yanıt verir. Bu da beraberinde düşen istihdam ve artan işsizlik oranları ile hanehalkına yansır. Ekonomi daralır. Geliri azalan veya kesilen bireyin tüketimi de azalarak, hâlihazırda daralan üretimi negatif yönde tetikler.

Netice itibari ile açığı fonlamak üzere başvurulmuş yabancı tasarruflar, uzun vadede likitideyi pahalaştırmaktadır ve bu nedenle azalan kredi talebi, üretim ve istihdam yönünden sorun teşkil etmektedir. Politika yapımcılar için önemli olabilecek bu çalışma, ele alınan değişkenler ve sorgulanması açısından literatürel boşluğu doldurma açısından bir katkı niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- Ağazade, S. Tüketici Kredilerine Yönelik Sınırlama Türkiye'nin Cari Açık Sorununa Çözüm Olur mu? Doğrusal Dışı Bir Koentegrasyon Analizi. *Bankacılar Dergisi*. 2014;91,46-54.
- Aizenman, J, Jinjark, Y. Real Estate Valuation, Current Account and Credit Growth Patterns, Before And After The 2008-9 Crisis. *Journal of International Money and Finance*. 2014;48.
- Akbaş, HE. Determinants Of Bank Profitability: An Investigation On Turkish Banking Sector. *Öneri*. 2012;10(37),103-110.
- Akbaş, YE, Şentürk, M, Sancar, C. Testing for Causality between the Foreign Direct Investment, Current Account Deficit, GDP and Total Credit: Evidence from G7. *Panoeconomicus*. 2013;6. doi:10.2298/pan1306791a
- Akçayır, Ö, Albeni, M. Türkiye'de Kredi Genişlemesinin Cari Açığa Etkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2016;1-27.
- Alioğulları, ZH, Başkaya, YS, Bulut, YE, Kılınç, M. Türkiye'de Tüketici ve Ticari Kredilerin Cari Açıkla İlişkisi, TCMB Ekonomi Notları. 2015;19.

- Allen, F, Qian, JQJ, Gu, X. An Overview of China's Financial System. *Annual Review of Financial Economics*. 2017;9,191-231. <https://doi.org/https://doi.org/10.1146/annurev-financial-112116-025652>
- Alper, D, Anbar, A. Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Turkey. *Business and Economics Research Journal*. 2011;2(2),139-152.
- Altan, M. (2001). *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Athanasoglou, PP, Brissimis, SN, Delis, MD. Bank Specific, Industry-Specific And Macroeconomic Determinants of Bank Profitability. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2008;18(2),121-136.
- Atış, AG, Saygılı, F. Türkiye'de Kredi Hacmi ve Cari Açık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, *Business and Economics Research Journal*. 2014;5(4).
- Arslan, BG, Ergec, EH. The Efficiency of Participation and Conventional Banks in Turkey: Using Data Envelopment Analysis. *International Research Journal of Finance and Economics*. 2010;159.
- Beckmann, R. Profitability of Western European Banking Systems: Panel Evidence on Structural and Cyclical Determinants. *Discussion Paper Series 2: Banking and Financial Studies*. 2008;17/2007.
- Begeç, E. (2015). Yurtiçi Kredi Hacmindeki Değişimlerin Makroekonomik Büyüklüklere Etkisi: Türkiye Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ben Naceur, S. (2003). *The Determinants of the Tunisian Banking Industry Profitability: Panel Evidence*. (<http://www.mafhoum.com/press6/174E11.pdf>).
- Bitzis, G, Paleologos, JM, Papazoglou, C. The Determinants of the Greek Current Account Deficit: The EMU Experience. *Journal of International and Global Economic Studies*. 2008;1(1),105-122.
- Brown, RL, Durbin, J, Evans, JM. Techniques for Testing The Constancy of Regression Relations Overtime. *Journal of The Royal Statistical Society*. 1975, 37(13), 149-163.
- Çağlayan, E, Saçaklı, İ. Satın Alma Gücü Paritesinin Geçerliliğinin Sıfır Frekansta Spektrum Tahmincisine Dayanan Birim Kök Testleri İle İncelenmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2006;20(1),122-137.
- Çiğdem, G. Investigation of the Relationship Between Current Account Deficit and Savings in MENA Economies: An Empirical Approach. *International Journal of Economics and Research (IJER)*. 2017;8(3),01-06.
- Çiğdem, G, Ülgen, G. Is the Inadequacy of National Savings the Reason of Current Account Deficit ? Empirical Analysis in Fragile Eight. *The Empirical Economics Letters*. 2017;16(4),297-310.
- Çiğdem, G, Altaylar, M, Köse, T, Yılmaz, GG. (2020). İktisadi Krizler ve Tüketim Eğilimi Üzerine Ampirik Sorgulama: Türkiye'den Bir Eşbütünleşme Örneği. Gülgün Çiğdem (Ed.), *Multidisipliner Yaklaşımla İktisadi Kriz Olgusu, Cilt-3* (61-103). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Davis, JS, Mack, A, Phoa, W, Vandenabeele, A. Credit Booms, Banking Crises, and the Current Account. *Journal of International Money and Finance*. 2016;60,360-377.
- Dickey, DA, Fuller, WA. Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series With a Unit Root. *Journal of the American Statistical Association*. 1979;74(366),427-431.
- Dietrich, A, Wanzenried, G. (2009). What Determines the Profitability of Commercial Banks? New Evidence from Switzerland. *12th Conference of the Swiss Society for Financial Market Researches*, Geneva.

- Dinc, A. (2006). Makroekonomik Faktörlerin Banka Karlılığı Üzerine Etkileri: 2000-2004 Dönemi Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Dücan, E, Atay Polat, M, Balcıoğlu, E. Tüketim Toplumu Örneği Olarak Türkiye'nin Cari Açık ve Tüketici Kredileri İlişkisi, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi. 2016;4(1),161-188.
- Düzgün, R. Determinants of Private Saving in Turkey. Erciyes University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences. 2009;32,173-189.
- Emran, MS, Farazi, S. Lazy Banks? Government Borrowing and Private Credit in Developing Countries. The George Washington University, Institute for International Economic Policy. 2009;IIEPWP20099.
- Enders, W.(2004). *Applied Econometric Time Series*. 2. Edition. John Wiley & Sons, United States of America.
- Engle, R, Granger C. Cointegration and Error Correction Representation: Estimation and Testing. *Econometrica*. 1987;55,251-276.
- Gacener, AA, Saygılı, F. Türkiye'de Cari Açığın Belirleyicilerinin Ampirik Analizi. *Sosyoekonomi*. 2014;21(21),87-104.
- Göçer, İ, Mercan, M, Peker, O. Kredi Hacmi Artışının Cari Açığa Etkisi: Çoklu Yapısal Kırılmalı Eşbütünleşme Analizi, *Ekonometri ve İstatistik Dergisi*.2013;18,1-17.
- Göçer, İ, Mercan, M, Bölükbaş, M. Bankacılık Sektörü Kredilerinin İstihdam ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye Ekonomisi İçin Çoklu Yapısal Kırılmalı Eşbütünleşme Analizi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2015;33(2),65-84.
- Granger, C, Newbold, P. Spurious Regression in Econometrics. *Journal of Econometrics*. 1974;2(2),111-120.
- Gujarati, D. (2015). *Econometrics by Example* (2nd ed.). London, United Kingdom: Macmillan International Higher Education.
- Güngör, K. (2012). *Bir Finansal Araç Olarak Katılım Bankacılığı: Tespitler – Teklifler. Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Hoshi, T, Kashyap, A, Scharfstein, D. Corporate Structure, Liquidity, and Investment: Evidence from Japanese Industrial Groups. *The Quarterly Journal of Economics*. 1991;33-60.
- Işık, N. Banka Kredisi, İnovasyon, Ekonomik Büyüme İlişkilerinin Analizi: G-20 Örneği. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*. 2017;1(2),53-66.
- İşcan, A. (2003). Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi, TCMB Uzmanlık Tezi, <http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/ayneniscan.pdf>
- Jeon, Y, Miller, S. The effect of the Asian Financial Crisis on the Performance of Korean Nationwide Banks. *Applied Financial Economics*. 2004;14(5),351-360.
- Jiang, G, Tang, N, Law, E, Sze, A. The Profitability of Banking Sector in Hong Kong. *Hong Kong Monetary Authority Quarterly Bulletin*. 2003;September,5-14.
- Johansen, S. Statistical Analysis of Cointegration Vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control*. 1988;12:231-254.
- Johansen, S. (1996). *Likelihood-based Inference in Cointegrated Vector Auto-regressive Models*. 2.nd Edition. Oxford:Oxford University Press.

- Johansen, S, Juselius, K. Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration with Application to the Demand for Money. *Oxford Bulletin Economics and Statistics*. 1990;52,169-210.
- Kale, S. (2017). Türk Bankacılık Sektörünün Aracılık Fonksiyonu. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2017;2(3),209-220.
- Kalluru, SR, Bhat, SK. An Empirical Analysis of Profitability Determinants in Indian Commercial Banks During Post Reform Period. *The Icfai University Journal of Industrial Economics*. 2008;38-56.
- Karahan, P, Uslu, NÇ. Kredi Hacmi İle Cari Açık Arasındaki İlişki:Türkiye İçin Dinamik Bir Analizi. *EconWorld Working Papers*. 2016; 16007, DOI: 10.22440/EconWorld.WP.2016.007
- Kaya, YT. Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri 1997-2000. *Mali Sektör Politikaları Dairesi, Çalışma Raporları*. 2002/1, 1-16.
- Kılıç, F. (2015). Bireysel Kredilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Kosmidou, K. The Determinant of Bank's Profits in Greece During The Period of EU Financial Integration. *Managerial Finance*. 2008;(34)3,146-159.
- Kunieda, T, Shibata, A. (2005). Credit Constraints and the Current Account: A Test for the Japanese Economy. *Journal of International Money and Finance*. 2005;24(8),1261-1277.
- Mamatzakis, E, Remoundos, P. Determinants of Greek commercial banks profitability, 1989-2000. *Spoudai*. 2003;53(1),84-94.
- Mangır, F, Erdoğan, S. Merkez Bankası Finansal İstikrar Tedbirleri: Reel Kur ve Kredilerin Cari Açığa Etkisi. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı. 2012;12(24),241-259.
- Mert, M, Çağlar, AE. (2019). *Eviews ve Gauss Uygulamalı Zaman Serileri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mishkin, F. (2004). *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets* (7th ed.). The Addison-Wesley.
- Moral-Benito, E, Roehn, O. The Impact of Financial Regulation on Current Account Balances. *European Economic Review*. 2016;81,148-166.
- Motonishi, T, Yoshikawa, H. Causes of the Long Stagnation of Japan during the 1990s: Financial or Real?. *Journal of the Japanese and International Economies*. 1999;13(3),181-200.
- Narayan, PK. The Saving and Investment Nexus for China: Evidence from Cointegration Tests. *Applied Econometrics*. 2005;37,1979-1990.
- Paul, RJ. A Time Series Approach to the Determination of Savings Rates. *International Economic Journal*. 2004;18(2),147-159.
- Pesaran, MH, Shin, Y, Smith, RJ. Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*. 2001;16: 289-326.
- Phillips, PCB, Perron, P. Testing for a Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*. 1988;75(2),335-346.
- Saçık, S, Karaçayır, E. (2014). Küresel Kriz Sonrasında Cari Açık ve Kredi Hacmi Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *International Conference On Eurasian Economies*.
- Samırkaş, MC, Evcı, S, Ergün, B. Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2014;5(8).

- Sarantis, N, Stewart, C. Saving Behaviour in OECD Countries: Evidence from Panel Cointegration Tests. *The Manchester School Supplement*, 2001;69,22-41.
- Staikouras, CK, Wood, GE. The determinants of European bank profitability. *International Business and Economics Research Journal (IBER)*. 2011;3(6).
- Sufian, F, Chong, RR. Determinants of Bank Profitability in a Developing Economy: Empirical Evidence from the Philippines. *Asian Academy of Management Journal of Accounting & Finance*. 2008;4(2),91-112.
- Şerbetli, A. (2008). Makroekonomik Gostergelerin Banka Karlılığı ve Sermaye/Aktif Getirisi Üzerindeki Etkisinin Yapay Sinir Ağları ile Test Edilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tanna, S, Kosmidou, K, Pasiouras, F. (2005). Determinants of Profitability of Domestic UK Commercial Banks: Panel Evidence from the Period 1995-2002. *Money Macro and Finance (MMF) Research Group Conference 2005*, <http://repec.org/mmfc05/paper45.pdf>
- Thanoon, MAM, Baharumshah, AZ. What Happened to Savings During the Financial Crisis – A Dynamic Panel Analysis of Asian-5 Countries. *Econ Change*. 2005;38:257-275.
- Telatar, E. Türkiye’de Cari Açık Belirleyicileri ve Cari Açık-Krediler İlişkisi. *Bankacılar Dergisi*. 2011;78, 22-34.
- Tiryaki, G. Türkiye’de Bireysel Kredilerin Ekonomik Büyüme ve Cari Açık ile İlişkisi. *Bankacılar Dergisi*. 2014;91,55-74.
- Trujillo-Ponce, A. What Determines the Profitability of Banks? Evidence from Spain. *Accounting & Finance*. 2013;53(2),561-586.
- Tunay, KB, Silpar, AM. (2006). Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi, Türkiye Bankalar Birliği, Araştırma Tebliği Serisi.
- Tuncer, S. (1985). *Türkiye’de Sermaye Piyasası, Teori Uygulama*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır? <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf>
- Vong, API, Chan, HS. Determinants of Bank Profitability in Macao. *Monetary Authority of Macao, Macao Monetary Research Bulletin Quarterly Publication*. 2009;12,94-113.
- Yarasir, S, Yilmaz, BE. Special Savings in OECD Countries: An Overview (1999-2007). *Maliye Dergisi*. 2011;160,139-153.
- Yıldırım, O. (2008). Türk Bankacılık Sektöründe Kârlılığın Belirleyicileri. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Yüksel, S, Özsarı, M. (2016). Türkiye’deki Bireysel Krediler ile Enflasyon ve Cari İşlemler Açığı Arasındaki Nedensellik İlişkisinin İncelenmesi. *EconWorld London Conference*. 10-12 August, 2016; London, UK.
- Zivot, E, Andrews, DWK. Further Evidence on the Great Crash, the Oil-Price Shock and the Unit-Root Hypothesis. *Journal of Business & Economic Statistics*. 1992;10,251-270. 4389 Sayılı Bankacılık Kanunu